

LEMSEK KALESİ'NİN KURTARILMASINDAN (İSMÂİLÎLER TARAFINDAN ALINMASINDAN) BAHİSTİR*¹

Hâce Reşideddîn Fazlallah Hemedânî
Çeviren: Onur Kutlu ŞENTÜRK**

Lemser Kalesi,² Alamut Nehri'nin ayrılan kollarından birinin yanındadır.³ Ve oranın sakinleri Resâmûc, Lâmsâlâr⁴ ve onların akrabaları oldukça itaatkâr ve sadık kişilerdi.⁵ Bu zamanda hiç isyan olmamıştı. Ve bu kale Ali Nuştekin'e

* Bu tercüme Hâce Reşideddîn Fazlallah Hemedânî'nin *Câmiu't-Tevârih* eserinin *Kısmet-i İsmâilîyân ve Fâtmiyân ve Nizârîyân ve Da'îyân ve Refikân* kısmının Muhammed Tâki (Danış pezuh) ve Muhammed Müderris (Zencânî) tarafından 1338 h.ş./1960 yılında Tahran'da neşir olunan baskısının 115 ile 116. sayfalarından yapılmıştır. Kitaptaki dipnotlar naşirlerine ait olup eserin başka nüshaları ve dönemin diğer müelliflerinin eserleri karşılaştırılarak oluşturulmuş haşiyelerdir. Bu haşiyeler metinde şu şekilde kodlanmıştır: *Mecmu d: Hâfiz-ı Ebrû, Mecmu't-Tevârih*, Süleymâniye Kütüphanesi 919 sayılı nüsha; *Mecmu m: Hâfiz-ı Ebrû, Mecmu't-Tevârih*, Kütüphanesi Milli Mülk 4163 numarada kayıtlı nüsha; *Zubde: Cemâleddîn Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Ali b. Muhammed Kaşânî, Zubdetu't-Tevârih*, Mirzâ İsmâil Han Afşar'ın kitaplığına ait nüsha, *Cihân-Güşâ, Alâeddîn Atamelik Cüveynî, Târih-i Cihân-Güşâ*, Bu eserin sadece sayfa numarası verilmiştir.) *S: Reşideddîn Fazlallah, Câmiu't-Tevârih*, Topkapı Sarayı Kütüphanesi 1653 numaraya kayıtlı nüsha. Bununla beraber mütercimim eklemiş olduğu dipnotlar (Ç.N.) olarak gösterilmiştir. Ayrıca bir çeviri unsuru olarak cümlelerin anlamını tam manasıyla yansıtabilmek adına hem naşirler hem de mütercim tarafından parantez içinde bazı eklemeler yapılmıştır. Naşirlerin eklemeleri köşeli parantezle olup müterciminkiler yuvarlak parantezle belirtilmiştir. Ayrıca dönemin dili ve anlatım tarzı modernleşirmeye uğratılmayıp dönem havasının korunmasına gayret edilmiştir.

¹ *Mecmu d: Lâmiser Kalesi'nin Kurtarılmasından ve Oranın Halkından bahistir.*

** Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi (onurkutlusenturk@hotmail.com)

² *Mecmu d: Lâmiser; Mecmu m: Lâmiser* (her iki yerde de bu şekilde geçiyor.)

³ Orijinal metinde geçen (رۇدبآر /rûdbâr) kelimesi derenin ya da bir akarsuyun iki kola ya da kollara ayırım noktası manasına da gelmektedir. (Ç.N.)

⁴ *Mecmu d: Sâmûc ve Mîser; Mecmu m: Resâmûc ve Lâmsâr*. Bu iki kelime şahıs isimleri olup bölgenin eski sahibi/derebeyi/dihkânı oldukları tahmin edilebilir. Ancak ne yazık ki kaynaklarda haklarında daha fazla bilgiye rastlayamadık.(Ç.N.)

⁵ *Mecmu m: Seyyidunâ* oldular.

verilmişti. Seyyiduna⁶ Resâmûc'un ondan hisarın zahirelerini almasına razı olmuştu.⁷ Lemser'i kendisine ayırmıştı. (*o nedenle Ali (A)Nuştekin'in kaleye sahip olmasını*) kabul etmedi. Seyyiduna'nın gönderdiği Kıya Buzurg Ümmid,⁸ Kıya Cafer ve Kıya (E)Bu Ali ve Kıya Kerşasf⁹ 489 yılının Zilkâde ayının 20'si Çarşamba günü gecesi kaleye ulaştılar. Ve onlar kendilerini [kalenin]¹⁰ ortasına attılar. Resâmûc ve Kâlcédhâ¹¹ silahlarıyla onlardan sonra (*onların peşinden*) geldiler. Ve her ikisi de Buzurg Ümmid'in elinden ölümü tattılar. İşte o anda hiçbir refik¹² yara almadan¹³ Lemser ele geçirilmiştir. Onun (*Lemser*) bulunduğu dağ harap ve üzerindeki birkaç ev de virân haldeydi. Ve yakınlarında ne bir su ne de bir yeşillik vardı, havası¹⁴ da çok sıcaktı. Seyyiduna buranın imar edilmesini istedi. Nine Nehri'nden¹⁵ (*kaleye*) iki buçuk fersah boyunda bir mesafe vardı ve ırmağa bir taş koyup, bir kanal açarak kalenin ucuna (*içine*) dek su getirdiler.¹⁶ Ve hisarın ortasında [değirmenler], bağlar, pirinç değirmeni¹⁷ ve buz depoları yaptılar.¹⁸ Ve kalenin altındaki (*yamacındaki*) her yeri imar ederek

⁶ Seyyidunâ Arapça efendimiz demektir. Burada bahsedilen kişi bu unvân ile sıklıkla karşımıza çıkan *Hasan b. Sabbah*'tır. (Ç.N.)

⁷ *Mecmu d:* -ki Resâmûc'unkini istedi.; *Mecmu m:* zahireyi aldı.; *Zubde:* zahireden aldı.

⁸ Kıyâ Buzurg Ummid.; Hasan b. Sabbah'ın halefi, Alamut Kalesi'nin ve Nizârî İsmâîlîleri'nin II. Büyük Üstâdıdır. Hasan b. Sabbah 6 Rebiyülahir 518 Çarşamba günü/23 Mayıs 1124 Cuma günü ölmüştür. Yerine halefi Kıyâ Buzurg Ummid geçmiştir. Bundan sonraki 14 yıl Kıyâ Buzurg Ummid dönemi olarak anılır. (1124-1138) (Ç.N.)

⁹ *Mecmu m:* Kerşasb; *Mecmu d:* Gersasf.

¹⁰ *Mecmu m:* kale.

¹¹ *Mecmu m:* Resâmûc ve kardeşi; *Mecmu d:* Resâmûc ve Kâlcédhâ.

¹² Refik İsmâîlîye'nin sıradan inananlarına, kimi zamanda askeri sınıfın en alt basamağındaki İsmâîlîlere verilen bir hitab kelimesidir. (Ç.N.)

¹³ *Mecmu d:* metnin orijinalinde (رسد/resed) geçiyor; *Mecmu m:* bu eserde (رصيد/resîd) geçmekte.

¹⁴ *Mecmu m:* yakınında yoktu ve havası...

¹⁵ *Mecmu d:* ve nehrin altından; *Zubde:* Nerîne nehri; *Mecmu m:* Rîte nehri; *S:* Erîne Nehri (noktası olmadan); *Cihân-Güşâ s. 39:* Dîne Nehri.

¹⁶ *Mecmu d:* -ve oradan getirmişlerdi.; *Mecmu m:* -ve oradan suyu buraya getirmişlerdi.

¹⁷ Metnin bu kısmında kullanılan (دنگ/Deng) sözcüğü pek çok anlama sahip bir sözcüktür. Ancak metinde şu anlamda kullanılmış olabilir; "*pirinç ezmek için kullanılan alet/yapı*" dolayısıyla bu metinde değirmenlere bir ek görevinde olmalıdır. Biz bu kelimenin tercümesini bu şekilde yapmayı uygun gördük. Bu yapıların yanı sıra Alâeddin Atamelik Cüveynî'nin naklettiğine göre bu kalede, Alamut Kalesi'ndekinden biraz daha küçük olmakla beraber bir kütüphane bulunduğu söylenmektedir. Bununla beraber bölgeye ve kaleye 1960 yılında keşif gezisine çıkan *Peter E. Willey* kütüphanenin izine rastlayamamıştır. *Peter Willey, Alamut Kalesi (Haşîşiler, Hasan Sabbah ve Fedâileri)*, Çev. İlhan Kaya, Nokta Kitap, İstanbul, 2007, s. 254; *Farhad Daftary, İsmâîlîler (Tarihleri ve Öğretileri)*, Çev. Erdal Toprak, Doruk Yayınları, İstanbul, 2005, s. 461. (Ç.N.)

¹⁸ *Mecmu d:* -ve ortasından bağa dek yaptılar.; *Mecmu m:* -ve ortasında bağlar ve buz depoları oluşturdular.; Bu metinde *S* ve *Zubde* doğrudur.

bahçe ve bostanları [oluşturdular.]¹⁹ Böylece bağın ortasında bir köşk binâ ettiler. (*bu sayede*) Kalenin havası hoş oldu ve kale daha da sağlamlaştı. Bundandır ki bütün dünyada bu kaleden daha güzel bir kale bulunmazdı.²⁰

Ve o çevrenin insanı²¹ (*Lemser Kalesi'nin çevresindeki köylerin halkı*) sadâkat göstermediler. (*Kıyâ Buzurg Ummid*) Hepsini itaat altına aldı ve (*kalenin*) çevresinin fethini tamamladı. Seyyiduna o kaleyi²² Kıyâ Buzurg Ummid'e verdi ve o, yirmi yıl müddetince o kalede kaldı. Ta ki ismi okunana²³ kadar...²⁴

¹⁹ *Mecmu m:* -ve kalenin altındaki bütün yer bostanlar ve bahçeler haline geldi.; *Mecmu d:* bütün kale ve kalenin altı imarlandı ve bahçe oldu.

²⁰ *Mecmu d:* bu kaleden daha iyisi gösterilemezdi.; *Mecmu m:* Böylesine hoş bir kale gösterilemezdi.

²¹ *Mecmu d:* Lâmîser halkı.

²² *Mecmu d* ve *Mecmu m* de de bu şekildedir.

²³ *Mecmu d:* ta o vakte kadardı ki seyyidunâ onu diğer bir iş için çağırana kadar, o ise geldiğinde....(son kelime anlaşılmaz.; *Mecmu m:* ve seyyidunâ itaatında ve tabiiyetinde idi, ve seyyidunâ onu çağırana kadar halkı davet etmeye devam etti.

²⁴ Burada geçen “*ismi okunana kadar*” kavramı Hasan b. Sabbah'ın ölüm döşeginde iken Kıyâ Buzurg Ummid'i çağırıp halefi olduğunu ilan ettiği tarihe bir güzellemedir. (1124) (Ç.N.)